

UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK MONITORING VA UN DAN FOYDALANISH

Husanov Farrux Oltinboyevich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Oliy matematika kafedrasida katta o'qituvchisi
husanovfarrux7@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada "pedagogik monitoring" kontseptsiyasi atroflicha yoritilib uning uzluksiz ta'lim tizimida foydalanish samaradorligiga baho berilgan. Shuningdek monitoring va diagnostika o'rtasidagi o'xshashliklar hamda farqlar ko'rsatib berilgan.

Tayanch so'z va iboralar: kuzatish, nazorat, pedagogik monitoring, pedagogik jarayon, diagnostika qilish, baholash va bashorat qilish, "o'qituvchi-talaba", tizim diagnostikasi, uzluksiz, ta'limni boshqarish tizimi.

АННОТАЦИЯ

В статье подробно рассматривается понятие «педагогический мониторинг» и оценивается его эффективность в системе непрерывного образования. Также подчеркиваются сходства и различия между мониторингом и диагностикой.

Ключевые слова: наблюдение, контроль, педагогический мониторинг, педагогический процесс, диагностика, оценка и прогнозирование, «учитель-ученик», системная диагностика, преемственность, система управления образованием.

ABSTRACT

This article discusses the concept of "pedagogical monitoring" in detail and evaluates its effectiveness in the system of continuing education. The similarities and differences between monitoring and diagnostics are also highlighted.

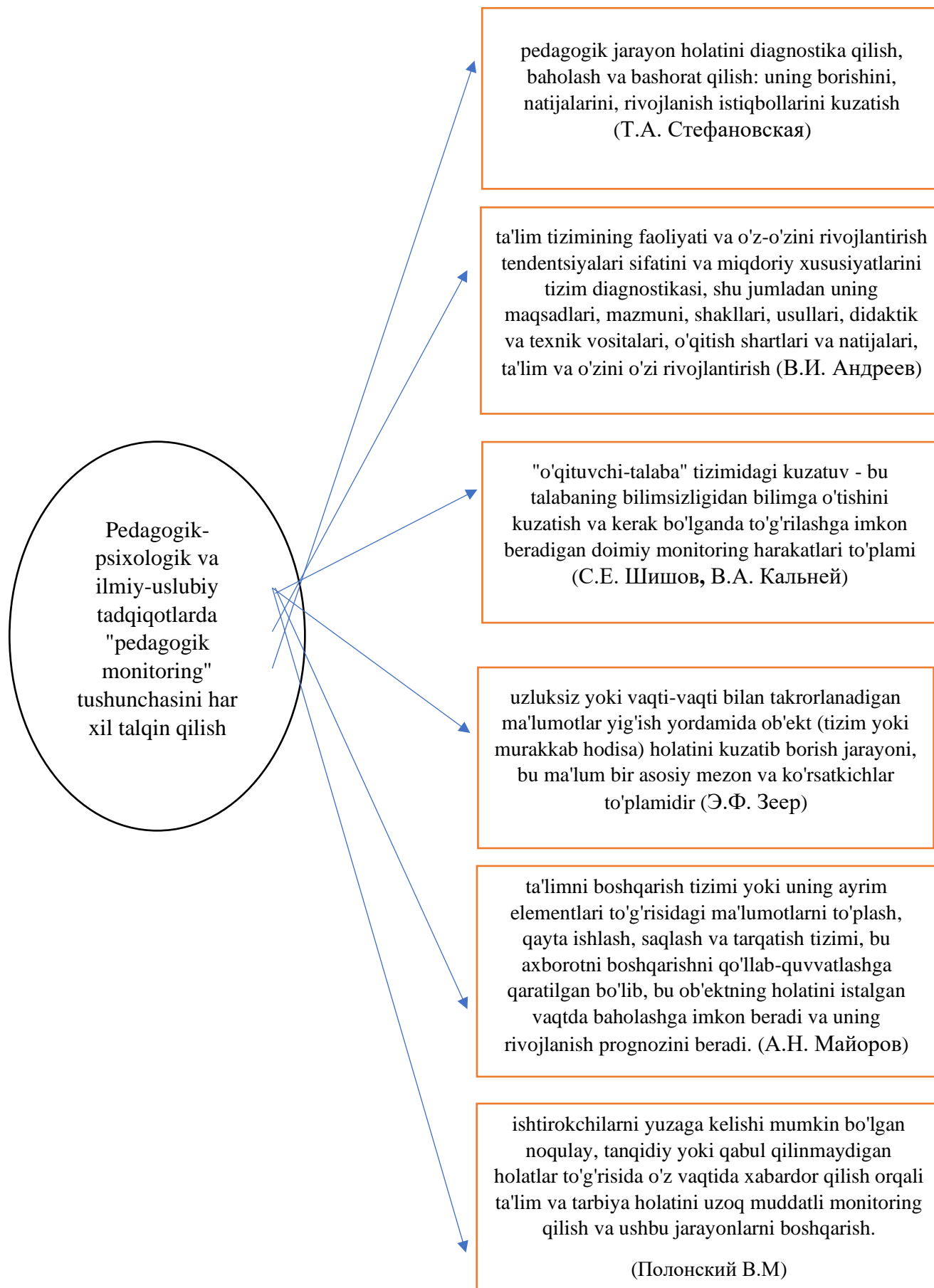
Key words: observation, control, pedagogical monitoring, pedagogical process, diagnostics, assessment and prediction, "teacher-student", system diagnostics, continuity, education management system.

Pedagogik monitoring ta'lim tizimida nisbatan yangi vosita bo'lib, buning natijasida uni amaliy amalga oshirish masalasi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Biroq, monitoringning mohiyati, uni tashkil etish va o'tkazish xususiyatlari to'g'risida aniq ma'lumotlar yetarli emasligiga qaramay, tadqiqotchilarning uni chuqur o'rganishga bo'lgan qiziqishi davom etmoqda.

Monitoring juda murakkab va ziddiyatli hodisa. Turli sohalarda u turli maqsadlarda qo'llaniladi, ammo shu bilan birga umumiy xususiyatlarga ega. Shu bilan birga, umumiy xususiyatlarga ega bo'lgan turli xil monitoring tizimlari ma'lum bir fan yoki menejment sohasi doirasida izolyatsiya qilingan holda mavjud va rivojlanadi. Monitoring muammolari ekologiya sohasidagi amaliy va nazariy darajalarda muvaffaqiyatli hal qilinmoqda. Bu yerda monitoring tushunchasi ilmiy jamoatchilikning ko'pchiligi tomonidan belgilanadi va qabul qilinadi. Uning uslubiy apparati puxta ishlab chiqilgan, belgilangan vazifalarga mos keladigan o'lchov vositalari yaratilgan, qabul qilingan ma'lumotlarni to'plash, saqlash, qayta ishlash va tahlil qilishni o'z ichiga olgan samarali monitoringni amalga oshirish tizimi mavjud, uning holati qonunchilik darajasida belgilangan. Ilmiy va amaliy faoliyatning ayrim yo'nalishlarida monitoring endi o'zlashtirilmoqda, boshqalarida uning rivojlanishi yakuniy bosqichda.

So'nggi yillarda pedagogikaga ijtimoiy menejment nazariyasidan kelib chiqqan "monitoring" atamasi (o'quv jarayoni sifatini kuzatish, ta'lim sifatini nazorat qilish va boshqalar) ham ijtimoiy pedagogikada faol qo'llanila boshlandi. Ta'lim jarayoni va natijasini kuzatish hozirgi paytda asosli ravishda pedagogik nazariya va amaliyotning dolzarb vazifalari bilan bog'liq. Pedagogik monitoring joriy etilayotgan ta'lim mazmuni, foydalanilayotgan usullarning samaradorligini tekshirish va baholashning eng muhim vositasidir; ta'lim jarayonidagi kamchiliklarni bartaraf etishning samarali yo'llari uchun asos bo'lib xizmat qiladi va muvaffaqiyatli boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun muhimdir. Monitoring ta'lim faoliyatining turli yo'nalishlarida - talabalarni o'qitish, tarbiyalash, rivojlantirishda, o'quv mavzusi va muayyan talabada undan foydalanish uchun axborot olish vositasi sifatida ko'rib chiqiladi.

Zamonaviy tadqiqotchilar "monitoring" tushunchasiga pedagogik ma'no berib, uning mohiyati va amalga oshirish mexanizmlarini turli yo'llar bilan tavsiflaydilar. Masalan, ayrim mualliflar buni *kuzatish* (G.V. Gutnik, I.E. Shkabara va boshqalar), *nazorat* (V.A. I. Andreev va boshqalar), *kuzatib borish* (AS Belkin, EF Zeer va boshqalar) deb ta'riflaydilar. Ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish va dissertatsiya tadqiqotlari asosida "pedagogik monitoring" tushunchasining quyidagi izohlarini keltiramiz:

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki "pedagogik monitoring" kontsepsiyasining talqinlari juda xilma-xildir va yaqindan o‘rganib chiqsak, ba‘zi mualliflar ushbu kontsepsiyani pedagogik o‘lchovlar nazariyasining tegishli tushunchalari bilan birlashtirgan degan xulosaga kelish mumkin. Shunday qilib, ko‘plab tadqiqotchilar monitoringni kuzatish orqali belgilaydilar va aniqlaydilar. Kuzatuvni bir tomondan tadqiqot usuli sifatida, ikkinchidan biror narsani kuzatib borish jarayoni sifatida aniqlash mumkin. Tadqiqotchi tomonidan o‘rganilayotgan ob‘ektni maqsadli idrok etishni anglatuvchi usul sifatida monitoring diagnostika apparati elementlaridan biri bo‘lishi mumkin va boshqa usullar bilan olingan ma‘lumotlarni kerakli ma‘lumotlarni olish yoki qayta tekshirish uchun ishlatilishi mumkin. Biroq, barcha monitoring ob‘ektlari kuzatilmaydi: shaxsning ko‘plab psixologik xususiyatlari, masalan faoliyat va xatti-harakatlarning sabablari, o‘rganish, eshitish, shaxsning turli sohalardagi rivojlanishi va boshqalar.

Shuning uchun, monitoringning maqsadi va ko‘lamiga qarab, kuzatuv umuman ishlatilmasligi mumkin. O‘rganilayotgan ob‘ektni kuzatib borish (jarayon) ma‘nosida kuzatuv kuzatuvning xarakterli davomiyligi, uzluksizligi va sistematikligi, sodir bo‘lgan o‘zgarishlarni oldindan belgilangan baholash mezonlariga muvofiq ravishda belgilanadi. Nazorat va monitoringni taqqoslashda ularning maqsadi farqiga e‘tibor qaratiladi: birinchisi, ta‘lim tizimi faoliyatining qabul qilingan boshqaruv qarorlariga muvofiqligini, ikkinchisi ushbu qarorlarning bajarilishi ta‘lim tizimiga qanday ta‘sir qilishini aniqlaydi. Keng miqyosli boshqaruv muammolarini hal qilish uchun ko‘proq nazorat qilish (tekshirish) orqali olinib bo‘lmaydigan ko‘proq ma‘lumotlarga ega bo‘lish kerak. Monitoring, maqsad va natijalarning mos kelmasligini aniqlaydigan nazoratdan farqli o‘laroq, oraliq vaziyatlarni o‘rganadi va ma‘lum darajada ijobiy o‘zgarishlar uchun katalizator vazifasini bajaradi. Shu sababli, ta‘limda monitoringni pedagogik tizimning rivojlanishini boshqarish mexanizmi sifatida qaralishi bejiz emas va bu uning nazoratdan asosiy farqidir.

Ba‘zi mualliflar "monitoring" va "diagnostika" tushunchalarini tenglashtiradilar. Diagnostikaning mohiyati haqiqatan ham monitoringga yaqin: monitoring singari, diagnostika kuzatilgan pedagogik ob‘ektni holatini aniqlash va uning keyingi rivojlanishini bashorat qilish, shuningdek tartibga solish va to‘g‘rilash maqsadida o‘rganishga qaratilgan. Ammo monitoringdan farqli o‘laroq, diagnostika epizodik, bir martalik va identifikatsion xarakterga ega. Bundan tashqari, monitoringning mazmuni diagnostikaga qaraganda ancha kengroq: diagnostika bilan bir qatorda, u boshqa bir qator protseduralarni ham o‘z ichiga oladi. Monitoring va diagnostika o‘rtasidagi farqlar ushbu tushunchalarning bir-biriga teng bo‘lishi mumkin emasligini isbotlaydi.

"Pedagogik monitoring" kontsepsiyasining talqinlarini tahlil qilish monitoring bir tomondan tizim, boshqa tomondan jarayon sifatida tavsiflanishi mumkin bo'lgan ancha murakkab pedagogik hodisa degan xulosaga kelishimizga imkon berdi. Tizim sifatida monitoring - bu o'zaro ta'sir o'tkazish va barcha monitoring protseduralarining samarali bajarilishini ta'minlaydigan elementlar to'plamidir. Ushbu elementlarga quyidagilar kiradi: monitoringning maqsadlari, monitoringning ob'ekti va sub'ektlari, monitoring ko'rsatkichlari, monitoring vositalari va monitoring faoliyati.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. F.Husanov, *"Improvement of methods of monitoring the educational process of students in the direction of mathematics future teachers of mathematics"*, JournalNX - A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, ISAE-2020, ISSN : 2581-4230, Page No. 443-447.
2. Хусанов Ф.О. Бўлажак ўқитувчиларнинг профессионал тайёргарлигини педагогик ташхислаш ва мониторинг қилиш жараёнининг мазмуни // Халқ таълими. – Тошкент, 2022.-2-сон. – Б.66-68.
3. Абдуллина О.А., Маркова Н. Инновации и стандарты. *Мониторинг педагогического образования* // Высшее образование в России, 1999. № 5.